

**Evaluatieverslag 2016 over het vangnetmechanisme van de
detailhandelsprijzen voor gas en elektriciteit**

*In het kader van de verlenging van het
mechanisme ingevoerd bij de wet van 8 januari 2012 tot wijziging van de wet van 29 april
1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt en de wet van 12 april 1965
betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen*

Oktober 2016

2.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Maatregelen in verband met de gas- en elektriciteitsmarkt.....	4
2.1	Het vangnetmechanisme	4
2.2	Maatregelen ter bevordering van de concurrentie	5
3	Samenstelling van de energieprijzen voor huishoudelijke afnemers.....	7
4	De energiecomponent van de variabeleprijcontracten.....	8
4.1	De gebruikte indexeringsmethode.....	9
4.2	Ontwikkeling.....	11
4.3	Vergelijking van het verloop van de energiecomponent volgens de oude en de nieuwe parameters.....	13
5	Energieprijzen en invloed op inflatie	16
5.1	In België	16
5.2	Vergelijking met de drie buurlanden.....	18
5.2.1	Bijdrage aan het inflatieverschil.....	18
5.2.2	Vergelijking van de prijzen in niveau	19
6	Conclusies	22

1 Inleiding

Dit jaarlijkse evaluatieverslag sluit aan bij de verlenging van het vangnetmechanisme die werd aangekondigd in het Regeerakkoord van 9 oktober 2014. Daarin neemt de Regering "*akte van het rapport van de Nationale Bank en de CREG over het vangnetmechanisme voor de energieprijzen. Ze zal het initiatief nemen om het huidig mechanisme voorlopig te verlengen met één jaar. Het wordt uiterlijk op 31 december 2017 beëindigd.*"

In het koninklijk besluit van 19 december 2014 tot verlenging van het mechanisme werd omwille van de rechtszekerheid bepaald dat dit mechanisme wordt verlengd met een nieuwe periode van drie jaar, namelijk tot 31 december 2017, tenzij het in overeenstemming met de wet moet worden opgeheven.¹

De wetgever heeft bepaald dat de NBB en de federale regulator (Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas – CREG) een monitoring dienen uit te brengen in de vorm van een jaarverslag. De rol van de NBB werd meer bepaald omschreven als "*een opdracht die erin bestaat om het vangnetmechanisme te monitoren en te evalueren, zodat ze onder andere de impact kan evalueren van dit mechanisme op de volatiliteit van de energieprijzen en hun impact op de inflatie*". In deze context wordt hier het jaarlijks evaluatieverslag 2016 voorgesteld², dat voortbouwt op de verslagen die sinds maart 2014 werden gepubliceerd. Om de volledige periode net voor en sinds de invoering van het vangnetmechanisme te kunnen illustreren, bestrijken de meeste grafieken in dit verslag de periode sinds 2011. Maar, vermits het vorige verslag in september 2015 werd gepubliceerd, wordt in de bespreking in het bijzonder de periode sinds begin 2015 tot midden 2016³ onder de loep genomen.

Net als voor de vorige verslagen dient vooraf overigens te worden opgemerkt dat behoedzaamheid geboden is bij de beoordeling van de effecten van de invoering van het vangnetmechanisme op de inflatie. Er zijn immers onvoldoende nauwkeurige gegevens voorhanden om een precies onderscheid te kunnen maken tussen de respectieve effecten (i) van het mechanisme als dusdanig, (ii) van de toegenomen concurrentie op de detailhandelsmarkten voor gas en elektriciteit en (iii) van het prijsverloop van de energetische grondstoffen.

---

¹ Koninklijk besluit van 19 december 2014 "tot verlenging van het mechanisme ingesteld door artikel 20bis van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt en ingesteld door artikel 15/10bis van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen".

Cf.: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=14-12-30&numac=2014011641

² Gelijktijdig met de NBB brengt ook de CREG haar verslag uit, met als titel: "Verslag (Z)161013-CDC-1566 over de monitoring van mogelijke marktversturende effecten in het kader van het vangnetmechanisme ingevoerd via artikel 20bis, §§1 tot 5 van de Elektriciteitswet en artikel 15/10bis, §§1 tot 5 van de Gaswet".

³ De meest recente beschouwde gegevens betreffen, naargelang het kwartaal- of maandgegevens betreft, het tweede kwartaal van 2016 of juni 2016.

2 Maatregelen in verband met de gas- en elektriciteitsmarkt

De verschillende hervormingen met betrekking tot de gas- en elektriciteitsmarkten, alsook de juridische context die erop van toepassing is, worden nader beschreven in de respectieve verslagen van de twee instellingen⁴. In het onderstaand kader is beknopt de inhoud van de opeenvolgende wettelijke bepalingen ter zake opgenomen.

Wet van 8 januari 2012 tot wijziging van de wet op elektriciteit en gas	Zet de Europese richtlijnen van het "derde energiepakket" om in Belgisch recht. Inwerkingtreding gepland op de eerste dag van het kwartaal dat volgt op dat van de publicatie van de wet in het Belgisch Staatsblad (d.w.z. het tweede kwartaal van 2012).
Wet van 25 augustus 2012 houdende diverse bepalingen inzake energie (II)	Omschrijft nauwkeurig de rol van de Bank als een opdracht van monitoring en evaluatie van het vangnetmechanisme, zodat ze met name de invloed van dit mechanisme op de volatiliteit van de energieprijzen alsook hun invloed op de inflatie kan evalueren.
Wet van 29 maart 2012 tot wijziging van die van 8 januari 2012	Keurt het principe goed van driemaandelijks indexeringen op basis van een exhaustieve lijst van criteria die worden aanvaard als indexeringsparameters, onder toezicht van de CREG. In afwachting van deze lijst wordt een periode van bevrozing van de indexeringen tot de stijging van de variabele energieprijzen ingesteld tussen 1 april en 31 december 2012.
1 augustus 2012	De CREG maakt haar voorstel van lijst openbaar.
Koninklijk besluit van 21 december 2012	Bepaalt de exhaustieve lijst voor een inwerkingtreding op 1 april 2013. De facto, toepassing door alle leveranciers vanaf 1 januari 2013.
Regeerakkoord van 9 oktober 2014	Akkoord over een verlenging van het huidige mechanisme, voorlopig voor een jaar. Het mechanisme zal uiterlijk op 31 december 2017 worden opgeheven.
Koninklijk besluit van 19 december 2014	Omwille van de rechtszekerheid is voorzien in een verlenging van het mechanisme met een nieuwe periode van drie jaar, tenzij het in overeenstemming met de wet moet worden opgeheven. Tevens stellen de CREG en de NBB, ten laatste drie maanden vóór 31 december 2015, een evaluatieverslag op over het mechanisme sinds zijn inwerkingtreding.

2.1 HET VANGNETMECHANISME

Om de gevolgen van de volatiliteit van de consumptieprijzen voor gas en elektriciteit onder controle te houden, heeft de regering bij de wet van 8 januari 2012 verschillende maatregelen genomen, die de Europese richtlijnen betreffende het 'derde energiepakket' in Belgisch recht omzetten, onder meer wat de bescherming van de consumenten en de sociale cohesie betreft.

⁴ Deze verslagen zijn te raadplegen op de websites van de beide instellingen:
voor de CREG: <http://www.creg.be/nl/outputdb.asp>
voor de NBB: <https://www.nbb.be/nl/publicaties-en-onderzoek/economische-en-financiele-publicaties/andere-studies>

Bij deze wet wordt een toezicht, door de CREG, ingevoerd op de aanpassingen van de variabele energieprijzen voor de levering van gas en elektriciteit aan de huishoudelijke afnemers (en kleine professionele afnemers).⁵ Voor deze contracten bepaalt de wet dat het aantal indexeringen wordt beperkt tot vier per jaar, namelijk aan het begin van elk kwartaal, terwijl de leveranciers hun tarieven voordien iedere maand konden aanpassen.⁶ Voorts moet de leverancier de regulator op de hoogte brengen van elke stijging van de variabele energieprijz als gevolg van een wijziging van de tariefformule, die de leverancier overigens dient te motiveren. De CREG oordeelt dan of de motivering van de stijging gerechtvaardigd is, onder meer op basis van *'een permanente vergelijking van de energiecomponent met het gemiddelde in de zone Noordwest-Europa'*. Indien dat niet het geval is, onderhandelen de regulator en de desbetreffende leverancier om een akkoord over de prijs te sluiten. Impliciet beoogt de wet aldus het niveau van de detailhandelsprijzen voor gas en elektriciteit in België terug te brengen tot het gemiddelde prijspeil in de zone 'Central Western Europe' (CWE = België, Nederland, Frankrijk en Duitsland).

In de praktijk ging de invoering van het vangnet gepaard met een beperking, voor de leveranciers, van de indexeringsparameters die ze kunnen hanteren in de tariefformules voor de huishoudelijke (en kleine professionele) eindafnemers. Zo bepaalde de regulator dat een einde moest worden gemaakt aan de koppeling met de prijzen van aardolieproducten en brandstoffen, en dat de tarieven uitsluitend geïndexeerd mogen worden aan de hand van de beursnoteringen van de CWE-markt voor gas en elektriciteit. De door de leveranciers gehanteerde parameters dienen sinds het tweede kwartaal van 2013 aan die criteria te voldoen.

2.2 MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN DE CONCURRENTIE

De wet van 8 januari 2012 bevat verschillende bepalingen ter bevordering van de concurrentie op het vlak van facturatie en communicatie met de consumenten. Bijgevolg werd in oktober 2013 ook het akkoord over 'De consument in de vrijgemaakte elektriciteits- en gasmarkt' aangepast. De gas- en elektriciteitsleveranciers verbonden zich ertoe de verbrekingsvergoedingen op te heffen, de

---

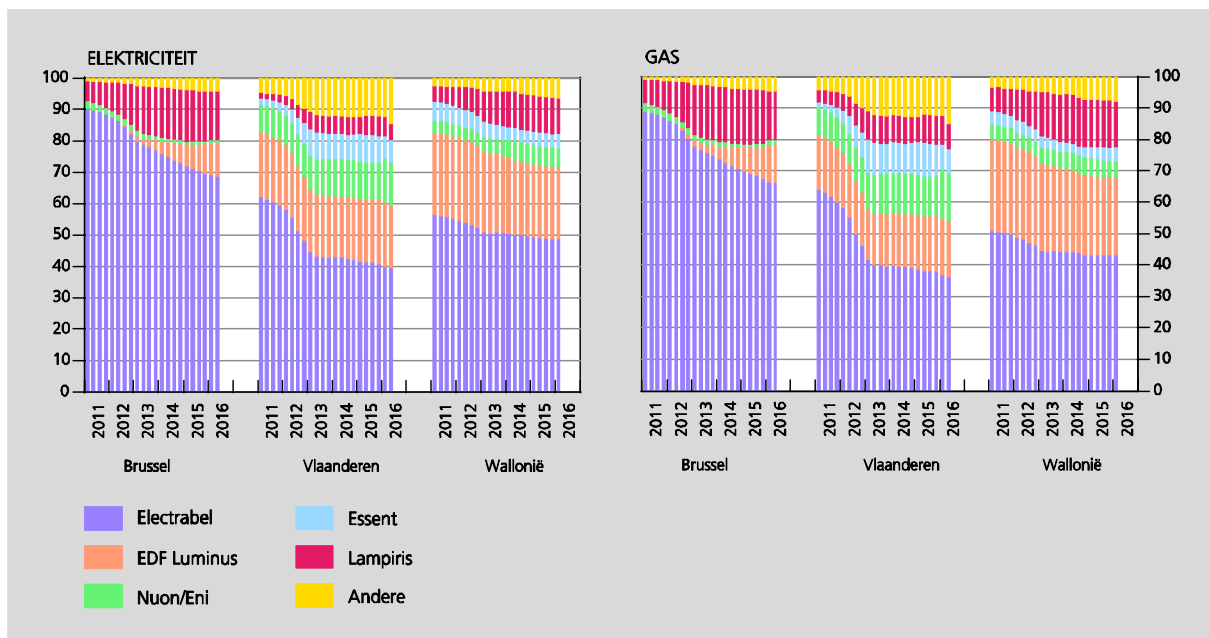
⁵ De maatregel beoogt in de eerste plaats een monitoring van de prijzen van de variabeleprijzcontracten die worden aangeboden aan residentiële afnemers. Toch stellen de leveranciers ook heel wat dergelijke contracten voor aan kleine professionele afnemers waarvan het jaarlijkse verbruiksniveau vergelijkbaar is. Deze laatste afnemers genieten aldus voor hun energieaankopen impliciet van bepalingen die gunstig zijn voor het kostenconcurrentievermogen.

⁶ Voor de leveranciers is het indexeringsprincipe handig, omdat een deel van het prijsrisico automatisch wordt afgewenteld op de klant zonder verdere kennisgeving. In overeenstemming met artikel 74 van de wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming is het immers verboden *"in overeenkomsten van bepaalde duur te bepalen dat de prijs van de producten wordt vastgelegd op het ogenblik van levering, dan wel de onderneming toe te laten eenzijdig de prijs te verhogen of de voorwaarden ten nadele van de consument te wijzigen op basis van elementen die enkel afhangen van haar wil, zelfs indien op dat ogenblik de consument de mogelijkheid wordt geboden om de overeenkomst te beëindigen. Zijn echter geoorloofd en geldig: de bedingen van prijsindexering, voor zover deze niet onwettig zijn en de wijze waarop de prijzen worden aangepast expliciet beschreven is in de overeenkomst."*

leesbaarheid van hun facturen te verbeteren en de klanten aan het einde van hun overeenkomst informatie te verschaffen over de voordeligste contracten die ze aanbieden.

De regering heeft eveneens initiatieven genomen om de consumenten ertoe aan te sporen actief op zoek te gaan naar prijsverschillen tussen leveranciers. Een toenemend aantal Belgische huishoudens heeft effectief besloten van contract en/of van energieleverancier te veranderen, met een significante herverdeling van de marktaandeelen tussen de verschillende leveranciers tot gevolg.

Grafiek 1 – Verloop van het marktaandeel, per gewest, van de elektriciteits- en gasleveranciers op de residentiële markt
(aandeel in het totaal aantal toegangspunten op de distributienetten; kwartaalgegevens m.b.t. de laatste maand van het betreffende kwartaal)

Bronnen: BRUGEL, CWaPE, VREG.

De meest recente gegevens (voor Brussel en Vlaanderen tot en met het tweede kwartaal van 2016 en voor Wallonië tot en met het eerste kwartaal van 2016) geven aan dat het licht verlies aan marktaandeel bij de historische leverancier van gas en elektriciteit, Electrabel, zich voortzet. Dat aandeel is in Vlaanderen en Wallonië teruggevallen tot ongeveer 40 à 50 % en tot minder dan 70 % in Brussel. In Vlaanderen en Wallonië is EDF Luminus de tweede grootste leverancier (met een aandeel van zowat 20 %); in Brussel is dat Lampiris (met iets meer dan 15 %). Hun marktaandeel blijft de jongste tijd quasi-stabiel of neemt licht af. In Brussel, waar de concurrentie minder ontwikkeld is dan in de beide andere gewesten, bouwt EDF Luminus verder marktaandeel op, maar het ligt er nog, met ongeveer 10 %, nog ruim onder de aanwezigheid van dat bedrijf in de twee andere gewesten. Het verlies aan marktaandeel bij de grote leveranciers gaat voornamelijk ten voordele van de vele kleinere

leveranciers. Deze ontwikkeling is ongetwijfeld toe te schrijven aan de maatregelen voor de activering van de concurrentie en door het spelen van de prijsconcurrentie tussen de verschillende (grote en kleine) leveranciers.

3 Samenstelling van de energieprijzen voor huishoudelijke afnemers

De hiervoor vermelde maatregelen hebben overigens enkel betrekking op de energiecomponent van de detailhandelsprijs voor gas en elektriciteit, en dus niet op de overige componenten ervan, met name de gereguleerde transport- en distributiekosten, alsook de toeslagen, belastingen en btw. Nochtans hebben ook deze niet-energiecomponenten, zoals verder zal worden verduidelijkt, een belangrijke impact op het verloop van de door de consument betaalde prijs voor gas en elektriciteit, en dus, via de consumptieprijsindex (CPI) voor de beide producten, op de inflatie.

Tabel 1 – Componenten van de detailhandelsprijzen voor gas en elektriciteit die worden beïnvloed door de maatregelen en het vangnetmechanisme

		Gas	Elektriciteit
Groothandelsprijzen voor energie (gas/elektriciteit)		TTF HUB	Endex Belpex CWE
Vaste eenheidsprijs (kosten + marge)	Geïndexeerde eenheidsprijs (kosten + marge)	a TTF + b a HUB + b	a Endex+ b a Belpex + b a CWE + b
Jaarlijks abonnement (kosten + marge)		Mag niet worden geïndexeerd De concurrentie beïnvloedt het niveau	
Aandeel van variabeelprijscontracten vs vasteprijscontracten		De concurrentie beïnvloedt de wegenen	
Transportkosten – gereguleerd op federaal niveau <i>(inclusief de kosten van de federale verplichtingen tot openbare dienstverlening ten laste van de transmissienetbeheerders (TNB) – bv. terugkoop van groenestroomcertificaten en certificaten voor warmtekrachtkoppelingen, strategische reserve)</i>		Tarief Fluxys	Tarief Elia
Distributiekosten – gereguleerd op gewestelijk niveau <i>(inclusief de kosten van de gewestelijke verplichtingen tot openbare dienstverlening ten laste van de distributienetbeheerders (DNB) – bv. budgetmeters, beschermde klanten)</i>		Tarieven DNB	Tarieven DNB
Toeslagen, belastingen en btw		Gewestelijk & federaal	

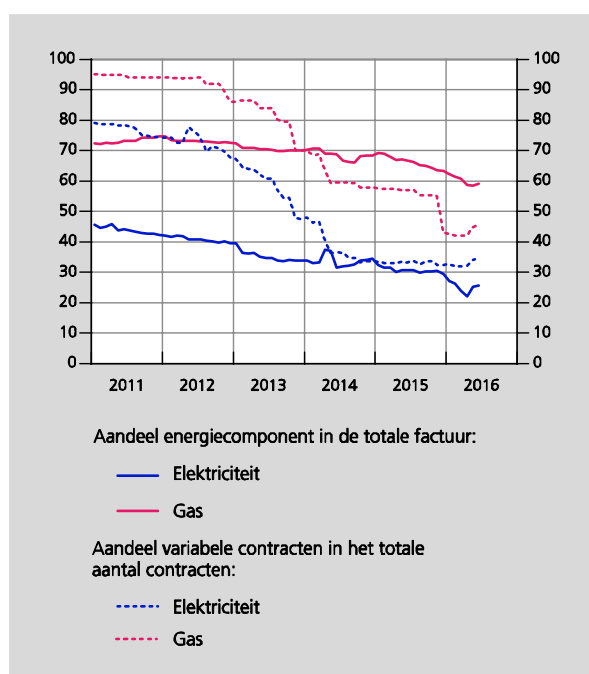
In dat verband is het belangrijk te vermelden dat het aandeel van de energiecomponent in de totale factuur over de beschouwde periode duidelijk is afgenomen, en ook sinds 2015 heeft die tendens zich voortgezet: terwijl dat aandeel voor gas en elektriciteit begin 2015 nog respectievelijk 69 en 32 % beliep, was dat in juni 2016 nog ongeveer 59 en 26 %.

Het vangnetmechanisme heeft trouwens, zoals vermeld, enkel betrekking op de variabeelprijscontracten. Ook het aandeel van die contracten in het totale aantal overeenkomsten is

sedert 2012 aanzienlijk afgenomen. Sinds medio 2014 is die sterke terugval wel vertraagd en voor elektriciteit werd over die periode een quasi-stabilisatie vastgesteld. In juni 2016 kwam het aandeel van de variabeleprijscontracten voor gas en elektriciteit uit op respectievelijk zowat 46 en 35 %.

Zowel de afname van het belang van de energiecomponent in de totale factuur als de terugval van het aandeel van de variabeleprijscontracten hebben impliciet tot gevolg dat de mogelijke impact van het vangnetmechanisme wordt gereduceerd. Dat is in het bijzonder het geval voor elektriciteit, waarvoor driekwart van de detailhandelsprijs geen betrekking heeft op de energiedrager en bijna tweederde van de contracten worden afgesloten met een vaste prijs.

Grafiek 2 – Aandeel energiecomponent en variabeleprijscontracten (in %)

Bron: INR – Prijzenobservatorium.

4 De energiecomponent van de variabeleprijscontracten

De prijs van de energiecomponent van de variabeleprijscontracten kan aan het begin van elk kwartaal worden aangepast door de toepassing van de door de leveranciers gehanteerde parameters. De volatiliteit ervan heeft een invloed op de inflatie met een intensiteit die wordt beïnvloed door, enerzijds, de coëfficiënten van elke indexeringsformule en, anderzijds, het concurrentieverloop op de markten voor gas en elektriciteit, en meer bepaald de veranderingen in de marktaandelen van de leveranciers. Die marktaandelen worden overigens gebruikt bij de berekening van de index van de consumptieprijzen.

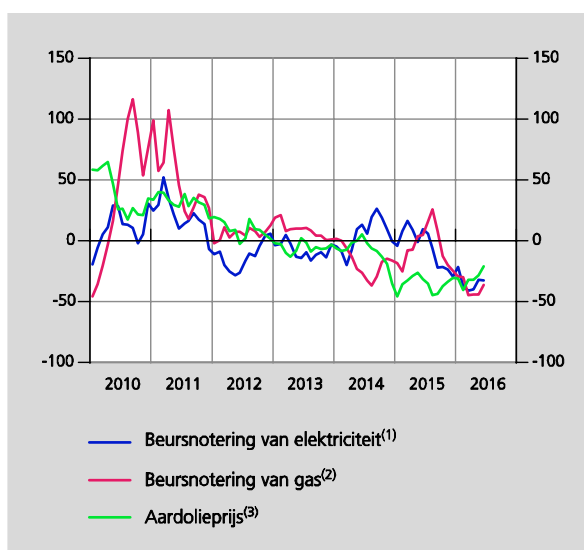

4.1 DE GEBRUIKTE INDEXERINGSMETHODE

Nadat de beursnotering van elektriciteit begin 2015 op jaarbasis nog enigszins toenam, werd vanaf het midden van dat jaar een sterke terugval opgetekend. Ook voor gas liep de prijs tijdens de meest recente periode aanzienlijk terug. Sinds november 2015 noteerden gas en elektriciteit maand na maand 20 tot ruim 40 % lager dan een jaar voordien en in juni 2016 lagen zowel de TTF⁷ als de Endex, die als indicator worden gebruikt voor respectievelijk de gas- en de elektriciteitsprijs, zowat een derde lager dan een jaar voordien.

Grafiek 3 – Verloop van de energienoteringen

(noteringen in € veranderingpercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen: Belpex, EDF Luminus, Thomson Reuters Datastream.

¹ Endex quarter ahead.

² Hub Zeebrugge tot eind 2012 en TTF Endex vanaf 2013.

³ Brent.

Tijdens de beschouwde periode is ook de aardolieprijs in aanzienlijke mate afgenomen, en dit zelfs nog in sterkere mate dan de noteringen van gas en elektriciteit. Het is derhalve mogelijk dat een indexering op basis van de olieprijs, die sinds de invoering van het vangnetmechanisme niet langer toegelaten is, geresulteerd zou hebben in een (nog) sterkere neerwaartse indexering van de gas- en elektriciteitsprijzen. Deze vaststelling geldt echter uiteraard enkel voor de recente periode waarin de olieprijsen sterker daalden dan de gas- en elektriciteitsnoteringen, en kan niet veralgemeend worden.

⁷ Title Transfer Facility (TTF): virtuele marktplaats, uitibaat door Gasunie Transport Services, de beheerder van het gastransportnet in Nederland.

Deze vaststelling doet trouwens ook niets af aan het feit dat het uiteraard logischer is de prijs van de energiecomponent aan te passen aan het verloop van de gas- en elektriciteitsnoteringen, eerder dan op basis van de aardolieprijs.

De impact van het vangnetmechanisme op de volatiliteit van de consumptieprijzen van gas en elektriciteit is overigens niet eenduidig. De door de wet ingestelde indexering op basis van de gas- en elektriciteitsnoteringen, en niet langer aan de hand van de aardolieprijzen, leidt immers niet automatisch tot een vermindering van de volatiliteit. Deze noteringen, zoals die van andere grondstoffen, worden immers door talrijke factoren beïnvloed (geopolitieke, economische, seizoensgebonden, meteorologische of toevallige factoren als gevolg van menselijke en/of materiële wisselvalligheden). Maar bovendien kan hun volatiliteit worden versterkt omdat het transport van gas en elektriciteit via een netwerk verloopt, waardoor het ingewikkelder, duurder en minder soepel verloopt dan dat van aardolie en aardolieproducten. Dit geldt ook voor de opslag ervan, die voor elektriciteit zelfs zo goed als onmogelijk is, waardoor iedere evenwichtsverstoring in de bevoorrading van de markt, ook om redenen van onbeschikbaarheid van productie- en/of transportinfrastructuren, een zwaardere impact heeft op de noteringen. Tevens zijn die markten minder gemondialiseerd en zijn de transactievolumes er geringer. Ten slotte is het mogelijk dat de volatiliteit in België groter blijft doordat nog steeds een automatische (driemaandelijke) indexering van kracht is, terwijl de prijzen in de buurlanden minder vaak⁸ en niet gelijktijdig worden aangepast (Nederland en Duitsland), of de prijsherzieningen zelfs worden gecontroleerd door de overheid (Frankrijk)⁹.

Ook de tariefformule zelf, of meer bepaald elke tariefformule naar rato van haar marktaandeel, beïnvloedt de inflatie en de volatiliteit ervan. Zo kan de 'activering' van de marktdynamiek door diverse overheidsinitiatieven de consumenten ertoe aanzetten voor goedkopere leveranciers te kiezen, wat de inflatie kan drukken.

Sinds de invoering van het vangnetmechanisme wordt de te betalen eenheidsprijs per molecule/elektron in alle variabeleprijcontracten weergegeven door een formule van de vorm: a . Energienotering + b. Alle tariefformules verwijzen aldus naar één of andere notering van gas en

---

⁸ Voor een overzicht van de situatie in het buitenland, zie Swartenbroekx C. (2010), 'Gevolgen van de liberalisering voor het vaststellen van de detailhandelsprijzen voor gas in België', *Economisch Tijdschrift van de Nationale Bank van België*, december, 43-77.

⁹ In Frankrijk werd in 2013 een nieuw kader voor het vaststellen van de tarieven ingesteld voor "de gereguleerde verkoopprijzen van aardgas" dat wordt geleverd via het openbare distributienet van GDF Suez (dat ongeveer 83 % van de verkoop via het distributienet in dat land uitmaakt). De gereguleerde verkoopprijzen van aardgas ongerekend belastingen in openbare distributie van GDF Suez worden bepaald aan de hand van een tariefformule die de totale kosten van bevoorrading met aardgas en de som van de niet-bevoorradingskosten weerspiegelt. Wat de bevoorradingskosten betreft, wijzigt de leverancier elke maand de barema's van zijn tarieven, en dit zowel opwaarts als neerwaarts, onder het toezicht van de regulator. De niet-bevoorradingskosten worden eens per jaar herzien bij ministerieel besluit. Residentiële afnemers hebben de keuze tussen een aanbod tegen deze gereguleerde verkoopprijs en de marktaanbiedingen (voorgesteld door de historische leverancier en de alternatieve leveranciers), hetzij tegen een prijs geïndexeerd op de gereguleerde verkoopprijs, hetzij tegen een vaste prijs los van de gereguleerde verkoopprijs.

elektriciteit¹⁰, maar de tarieven kunnen van elkaar verschillen door, enerzijds, de bepaling van de coëfficiënt waarmee de notering wordt vermenigvuldigd (a) en, anderzijds, een constante (b). Een wijziging in de formule heeft een weerslag op het veranderingspercentage van de prijzen tijdens het volgende jaar: bij een wijziging van de constante b, los van het verloop van de prijs op de beurs, verandert het absolute niveau, terwijl een aanpassing van de coëfficiënt a het verband met de prijs wijzigt.

In dit verband kan er worden op gewezen dat verschillende leveranciers in het verleden nieuwe variabele productversies hebben aangeboden die een verhoging van de constante omvatten, zonder dat sprake is van een motivatieprocedure zoals vermeld in de wet van 8 januari 2012, omdat de nieuwe versie uitsluitend bestemd is voor nieuwe klanten¹¹. Hierdoor wordt de inflatie opgedreven naar rato van de (nieuwe) desbetreffende contracten, waarbij het effect op de prijsindex eventueel wordt getemperd door de concurrentie ten voordele van andere, minder duur gebleven contracten (met ongewijzigde formule). Een dergelijke ontwikkeling maakt het de individuele consument trouwens moeilijker om in te spelen op de concurrentie, aangezien het, wanneer zijn contract niet meer wordt aangeboden, niet meer mogelijk is om de tariefaanbiedingen van het moment te vergelijken met de prijs die van toepassing is op zijn lopende contract. De verschillende prijssimulatoren tonen immers uitsluitend de prijzen van de nog aangeboden contracten.

4.2 ONTWIKKELING

Het prijsverloop van de energiecomponent, via dewelke de concurrentie tussen de energieleveranciers speelt, kan niet worden afgezonderd op basis van de gegevens van de consumptieprijsindex (CPI) voor gas en elektriciteit. Die index heeft namelijk betrekking op de totale door de consumenten betaalde prijs, dit is met inbegrip van de distributietarieven en de diverse toeslagen. Hij wordt berekend door de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie op basis van een gemiddelde totale prijs van een jaarlijks contract voor de levering van elektriciteit en gas, gewogen aan de hand van de marktaandeelen per gewest en per combinatie van leverancier, netbeheerder en consumptieprofiel.

Maar de energiecomponent kan wel worden afgezonderd van de andere onderdelen van de consumptieprijs aan de hand van de onderliggende gegevens van de indicatoren die het

---

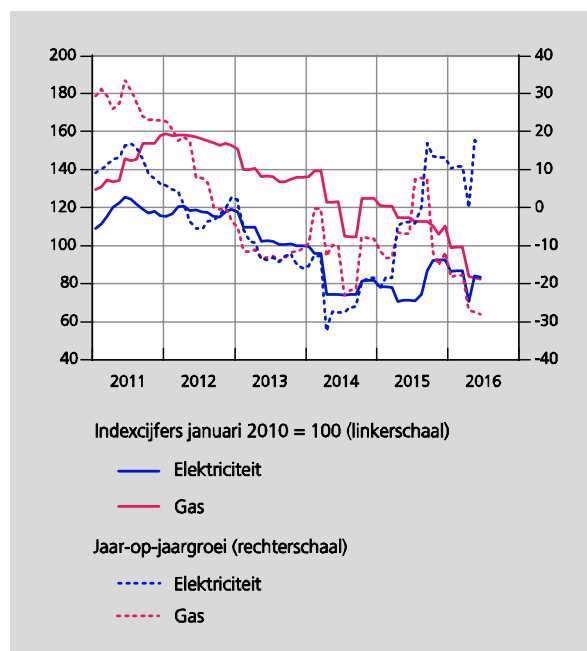
¹⁰ De verschillende leveranciers die actief zijn op de markt van de residentiële klanten, maken in hun variabeleprijscontracten gebruik van de noteringen afkomstig van verschillende groothandelsmarkten (Duitsland, Frankrijk, Nederland en België) gepubliceerd door de European Energy Exchange (EEX), Powernext, Endex, Belpex voor elektriciteit, en van de HUB- en TTF-noteringen voor gas, met levering op verschillende termijnen (maandelijks, driemaandelijks, jaarlijks). Deze noteringen worden gevolgd en gecontroleerd door de regulator (cf. <http://www.creg.be/nl/evolprix.html>).

¹¹ Zie hiervoor de opeenvolgende verslagen van 'Overzicht en evolutie van de elektriciteits- en gasprijzen voor residentiële klanten en kmo's' van de CREG.

Prijzenobservatorium van het INR sinds 2011 opmaakt betreffende de gemiddelde gas- en elektriciteitsfactuur voor de consument¹².

Volgens de beschikbare gegevens hebben de energiecomponenten van de variabeleprijcontracten sedert 2013 over het algemeen een neerwaartse tendens laten optekenen. Die ontwikkeling heeft zich sinds begin 2015, dit is de periode die in dit verslag in het bijzonder geanalyseerd wordt, duidelijk voortgezet voor de energiecomponent van gas, onder invloed van het verloop van de notering van gas. In juni 2016 lag de prijs van de energiecomponent van gas 28 % lager dan een jaar voordien.

Grafiek 4 – Groeitempo op jaarbasis van de energiecomponenten van variabeleprijcontracten
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar¹)

Bron: INR – Prijzenobservatorium.

¹ Met een maand vertraging, conform de methodologie van de prijsindex tot februari 2014.

¹² Voor een beschrijving van de methodologie, zie: INR – Prijzenobservatorium (2011), 'Box: Uitwerking van een indicator voor de gemiddelde elektriciteits- en gasfactuur van de consument', *Jaarverslag 2011*, 21-23).

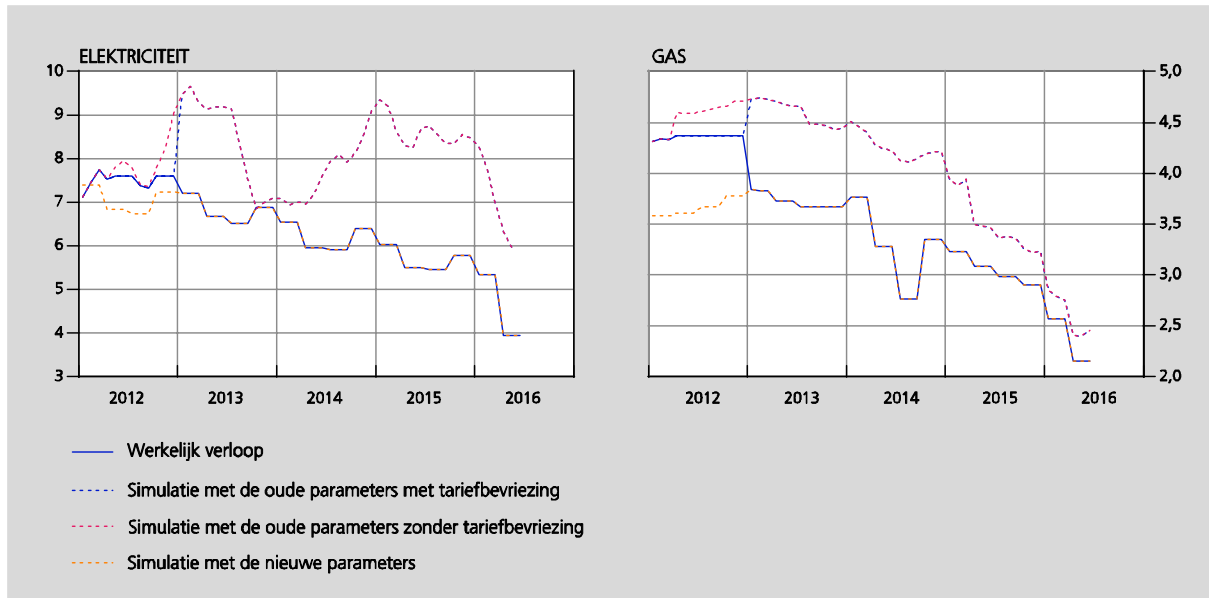
Voor elektriciteit, daarentegen, lijkt de afname van de energienoteringen op het eerste zicht niet tot uiting te zijn gekomen in het opgetekende prijsverloop van de energiecomponent van de variabeelprijscontracten. De ontwikkeling van de prijs van de energiecomponent van elektriciteit wordt echter sinds 2014 in belangrijke mate beïnvloed door de opeenvolgende overheidsbeslissingen inzake het toepasbare btw-tarief voor elektriciteit. In het kader van het Pact voor het concurrentievermogen en de werkgelegenheid van december 2013 besloot de federale regering immers het btw-tarief op elektriciteit voor particulieren vanaf april 2014 te verlagen van 21 naar 6 %, waardoor de opgetekende prijs aanzienlijk terugviel. Onder de volgende regering werd het btw-tarief echter, met ingang van september 2015, opnieuw verhoogd van 6 naar 21 %, wat onmiddellijk een prijsopstoot tot gevolg had. Sindsdien is de prijs van de energiecomponent voor elektriciteit echter, in lijn met de daling van de energienoteringen, geleidelijk teruggevallen. Dit komt echter gedurende de beschouwde periode nog niet tot uiting in de jaar-op-jaarveranderingen ervan, aangezien een aanpassing van de btw-voet gedurende twaalf maanden effect blijft sorteren. Hierdoor lag de in juni 2016 opgetekende prijs nog 17 % hoger dan een jaar voordien. Indien de btw-verandering buiten beschouwing wordt gelaten, door voor de gehele periode een btw-voet van 21 % te simuleren, zou de prijs gedurende het gehele eerste halfjaar van 2016 vrij vergelijkbaar zijn geweest met die van een jaar eerder.

4.3 VERGELIJKING VAN HET VERLOOP VAN DE ENERGIECOMPONENT VOLGENS DE OUDE EN DE NIEUWE PARAMETERS

Het is eveneens mogelijk te ramen hoe de energiecomponent van het voornaamste variabele tarief van de historische leverancier zich zou ontwikkeld hebben indien de oude parameters nog steeds van kracht waren. Hierbij worden de prijzen exclusief btw beschouwd, waardoor de veranderingen van het btw-tarief voor elektriciteit geen invloed hebben op de vastgestelde ontwikkelingen.

Voor gas had het gebruik van de nieuwe parameters de prijs van de energiecomponent onmiddellijk aanzienlijk gedrukt. Dat prijsverschil van ongeveer 1 cent per kWh bleef grosso modo behouden tot eind 2014, aangezien de opgetekende prijsdalingen volgens de oude en de nieuwe parameters van dezelfde orde van grootte waren. Sinds begin 2015 zou de daling van de prijs van de energiecomponent voor gas op basis van de oude parameters groter zijn geweest dan de effectieve waarnemingen, waardoor het verschil geleidelijk verkleinde. Tijdens het eerste halfjaar van 2016 zou de prijs per kWh gas volgens de oude parameters hierdoor nog slechts iets hoger gelegen hebben dan op basis van de nieuwe parameters.

Grafiek 5 – Verloop van de energiecomponent van het standaardtarief van de historische leverancier met de oude en de nieuwe parameters¹
(prijs per kWh, exclusief btw)

Bronnen: INR – Prijzenobservatorium, berekening NBB.

¹ Ongerekend de vaste vergoeding en de bijdrage voor groene energie en warmtekrachtkoppeling.

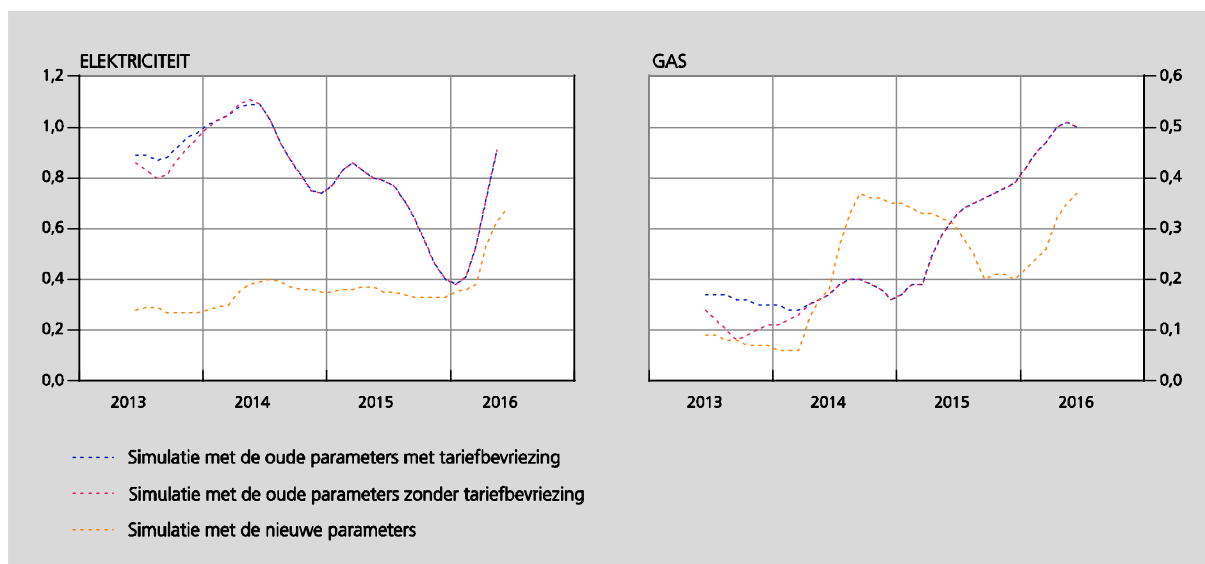
Voor elektriciteit zou het gebruik van de oude parameters, na grote schommelingen, tegen eind 2014 tot een prijs hebben geleid die ruim 3 cent per kWh hoger lag dan wat effectief werd vastgesteld. In 2015 lieten de prijzen volgens de oude en de nieuwe parameters een vrij vergelijkbare lichte daling optekenen. Sedert begin 2016 zou de prijs volgens de oude parameters echter sterker afgenomen zijn, waardoor het verschil afnam tot ongeveer 2 cent per kWh.

Alhoewel het prijsverschil in 2016 is verkleind, blijkt uit de gegevens dat het gebruik van de nieuwe indexeringsformules zowel voor gas als voor elektriciteit sinds 2013, toen het vangnetmechanisme van kracht werd, een neerwaartse invloed had op de prijs van de energiecomponent van het belangrijkste variabele tarief van de historische leverancier.

Bovendien is de volatiliteit van de prijs voor de beide energiedragers, gemeten aan de hand van de standaardafwijking, over de betreffende periode over het algemeen kleiner geworden door het gebruik van de nieuwe parameters. Dit was enkel niet het geval in 2014 voor gas, toen de nieuwe indexeringsparameter¹³ een bijzonder volatiel verloop liet optekenen.

¹³ Het betreft de 'TTF103 (Heren)'-indicator, die het verloop van de gasprijs op de groothandelsmarkt van Nederland weergeeft.

Grafiek 6 – Volatiliteit van de energiecomponent van het standaardtarief van de historische leverancier met de oude en de nieuwe parameters¹
(glijdende standaardafwijking over 18 maanden van de prijs per kWh, exclusief btw)

Bronnen: INR – Prijzenobservatorium, berekeningen NBB.

¹ Ongerekend de vaste vergoeding en de bijdrage voor groene energie en warmtekrachtkoppeling.

5 Energieprijzen en invloed op inflatie

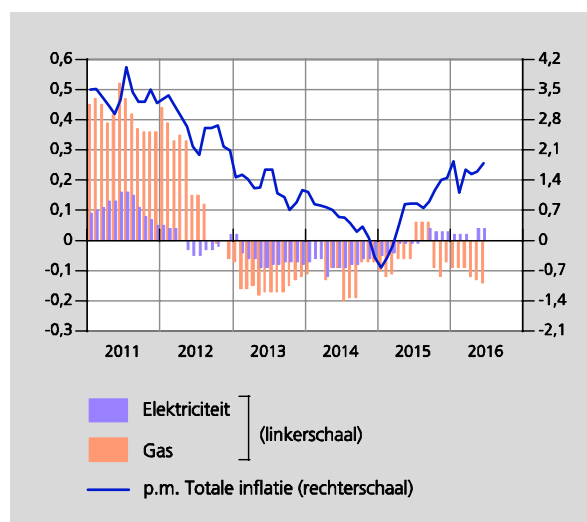
5.1 IN BELGIË

Om de invloed van de prijs van de energiecomponenten van de variabeelprijscontracten van gas en elektriciteit op de inflatie te ramen, worden de gedetailleerde data van het Prijzenobservatorium gecombineerd met de inflatiegegevens van de FOD Economie.

Over het algemeen hebben de energiecomponenten van gas en elektriciteit gedurende de periode van het vangnetmechanisme een duidelijk neerwaartse invloed uitgeoefend op het verloop van de inflatie in België. De impact van gas is overigens over de gehele periode meer uitgesproken dan die van elektriciteit, wat mede verklaard wordt doordat, zoals hoger vermeld, het aandeel van de variabeelprijscontracten voor gaslevering beduidend hoger ligt dan voor elektriciteit. De energiecomponent van gas leverde sedert het begin van 2015 vrijwel aanhoudend een neerwaartse bijdrage van ongeveer 0,1 procentpunt. Over dezelfde periode bleef de invloed van de energiecomponent van elektriciteit (begin 2015 licht negatief en vanaf medio 2015 licht positief) zeer beperkt, ondanks de verhoging van het btw-tarief voor elektriciteit.

Samen genomen leverden de energiecomponenten het jongste anderhalf jaar een zeer geringe negatieve bijdrage aan het inflatieverloop, waardoor de versnelling van de inflatie die over die periode werd opgetekend, enigszins werd afgeremd.

Grafiek 7 – Bijdrage van de energiecomponenten van de variabeelprijscontracten tot de totale inflatie
(raming in procentpunt)

Indien tevens rekening wordt gehouden met de overige componenten van de detailhandelsprijs, geven de gegevens van de FOD Economie echter aan dat de totale detailhandelsprijs voor elektriciteit over de periode 2015-2016 wel degelijk een zeer belangrijke bijdrage heeft geleverd tot de oplopende inflatie. Er werden immers, naast de reeds vermelde verhoging van het btw-tarief in september 2015, door diverse overheden maatregelen getroffen die de aan de consumenten aangerekende elektriciteitsprijs aanzienlijk hebben opgedreven. Zo werden de intercommunales, en dus ook de distributiemaatschappijen, vanaf medio 2015 onderworpen aan de vennootschapsbelasting, wat leidde tot een verhoging van de distributietarieven. En in Vlaanderen werd in augustus 2015 het zogenoemde prosegmenttarief ingevoerd, werd in maart 2016 de sinds begin 2015 verschuldigde energiebijdrage verhoogd (voor een gemiddeld gezin van € 3 naar € 100 per jaar) en werd in mei 2016 de gratis elektriciteit afgeschaft. Alhoewel deze laatste maatregelen enkel betrekking hebben op Vlaanderen, hebben ze de Belgische inflatie duidelijk beïnvloed.

Doordat het prijsverloop van aardgas een neerwaartse invloed bleef hebben, werd de totale bijdrage van gas en elektriciteit tot de inflatie enigszins gedrukt; de beide energiedragers, samen beschouwd, hebben echter niettemin een aanzienlijke bijdrage geleverd tot de versnelling van de inflatie.

Tabel 2 – Bijdrage van gas en elektriciteit tot de totale inflatie
(inflatie op jaarbasis in % en bijdragen in procentpunt)

	Totale inflatie	waarvan Gas	Elektriciteit
2015			
januari	-0,6	-1,6	-2,0
februari	-0,4	-2,1	-2,4
maart	-0,1	-1,7	-2,2
april	0,4	-1,4	1,1
mei	0,8	-1,2	1,7
juni	0,9	-0,9	1,9
juli	0,9	0,1	1,8
augustus	0,8	0,5	3,7
september	0,9	0,3	6,7
oktober	1,2	-1,1	6,6
november	1,4	-1,4	6,7
december	1,5	-1,6	6,6
2016			
januari	1,8	-1,9	6,3
februari	1,1	-2,0	5,9
maart	1,6	-2,7	8,1
april	1,5	-2,8	8,1
mei	1,6	-3,0	9,4
juni	1,8	-2,9	9,2

Bronnen: FOD Economie, berekeningen NBB.

5.2 VERGELIJKING MET DE DRIE BUURLANDEN

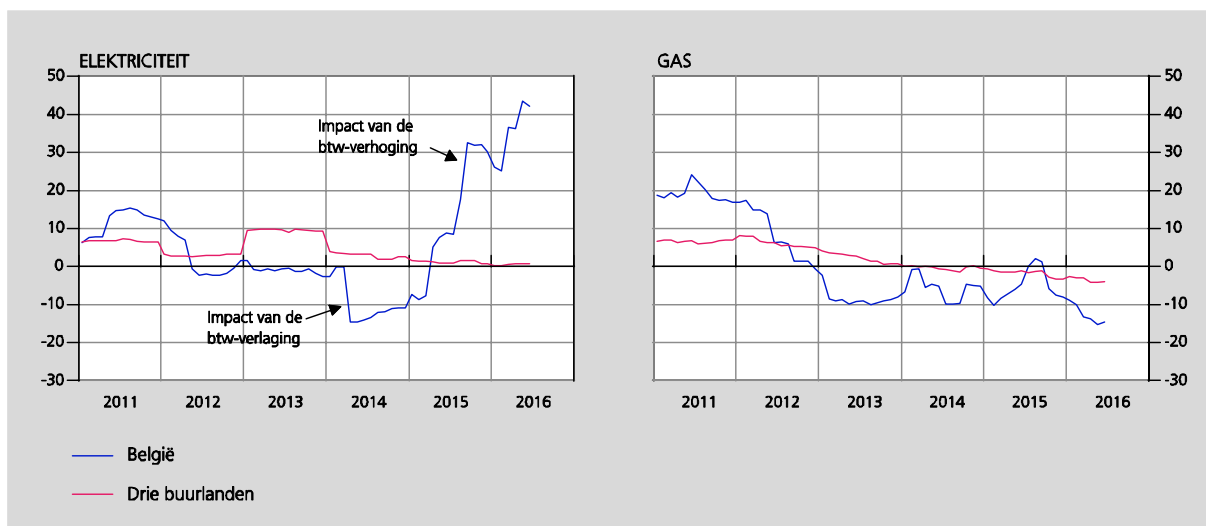
In deze paragraaf wordt, enerzijds, de impact van de energieprijzen op het inflatieverschil met de buurlanden onderzocht, en, anderzijds, een internationale vergelijking doorgevoerd van het niveau van de energieprijzen.

5.2.1 BIJDRAGE AAN HET INFLATIEVERSCHIL

De vergelijking van de consumptieprijzen van gas en elektriciteit in België met die van de buurlanden kan op basis van de gegevens van de HICP enkel gebeuren voor de totale consumentenprijs, aangezien de energiecomponent in de beschikbare gegevens niet afgezonderd kan worden van de andere onderdelen van de consumptieprijs van gas en elektriciteit.

Voor de vergelijking van het verloop, op jaarbasis, van de energieprijzen in België en de drie buurlanden tijdens de meest recente periode moet een onderscheid worden gemaakt tussen de ontwikkelingen voor gas en die voor elektriciteit. De hierboven beschreven ontwikkelingen in België, in combinatie met jaar-op-jaarveranderingen van de prijzen in de drie buurlanden die de jongste jaren quasi-nul (elektriciteit) of negatief (gas) waren, impliceren dat gas enigszins heeft bijgedragen aan het terugdringen van het inflatie-ecart, terwijl elektriciteit een duidelijke bijdrage heeft geleverd tot een groter inflatieverschil.

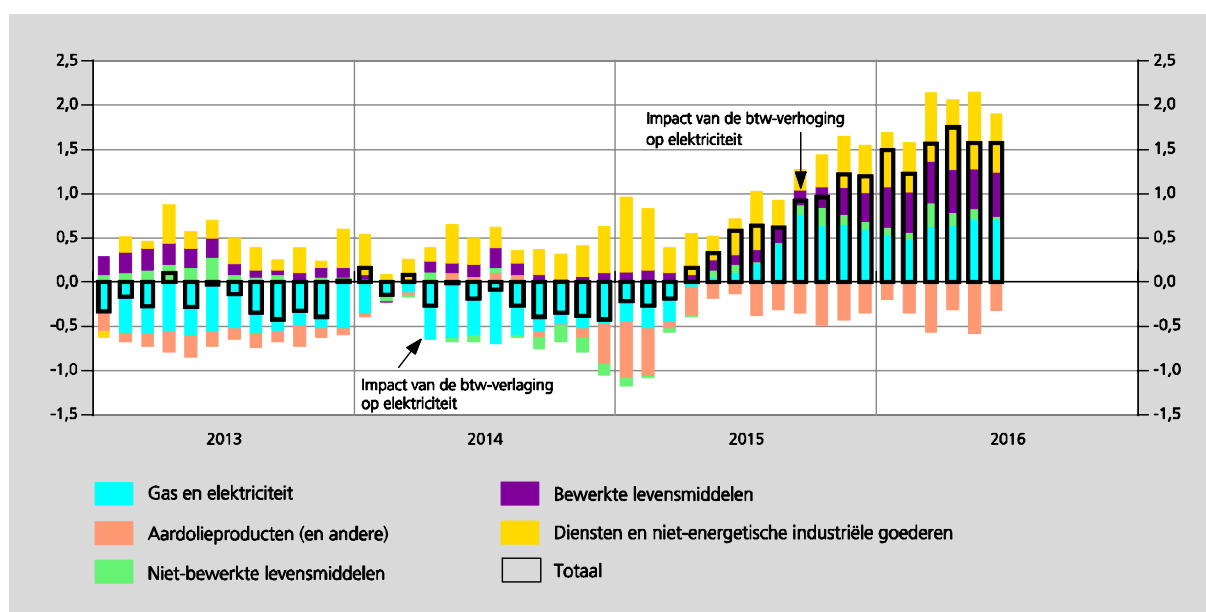
Grafiek 8 – Consumptieprijzen van gas en elektriciteit
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen: EC, Thomson Reuters Datastream.

Als gevolg van deze ontwikkelingen droegen de gas- en elektriciteitsprijzen, samen beschouwd, sedert medio 2015 in nettoterminen in aanzienlijke mate bij tot het oplopende inflatieverschil met de buurlanden. Zo lag de inflatie in België in juni 2016 1,6 procentpunt hoger dan gemiddeld in die drie landen. De gas- en elektriciteitsprijzen samen vertegenwoordigden daarvan 0,7 procentpunt; de bijdrage van de elektriciteitsprijzen alleen beliep 0,9 procentpunt of ruim de helft van het met de buurlanden vastgestelde inflatieverschil.

Grafiek 9 – Bijdrage van de voornaamste componenten tot het inflatieverschil
(in procentpunt)

Bronnen: EC, Thomson Reuters Datastream.

5.2.2 VERGELIJKING VAN DE PRIJZEN IN NIVEAU

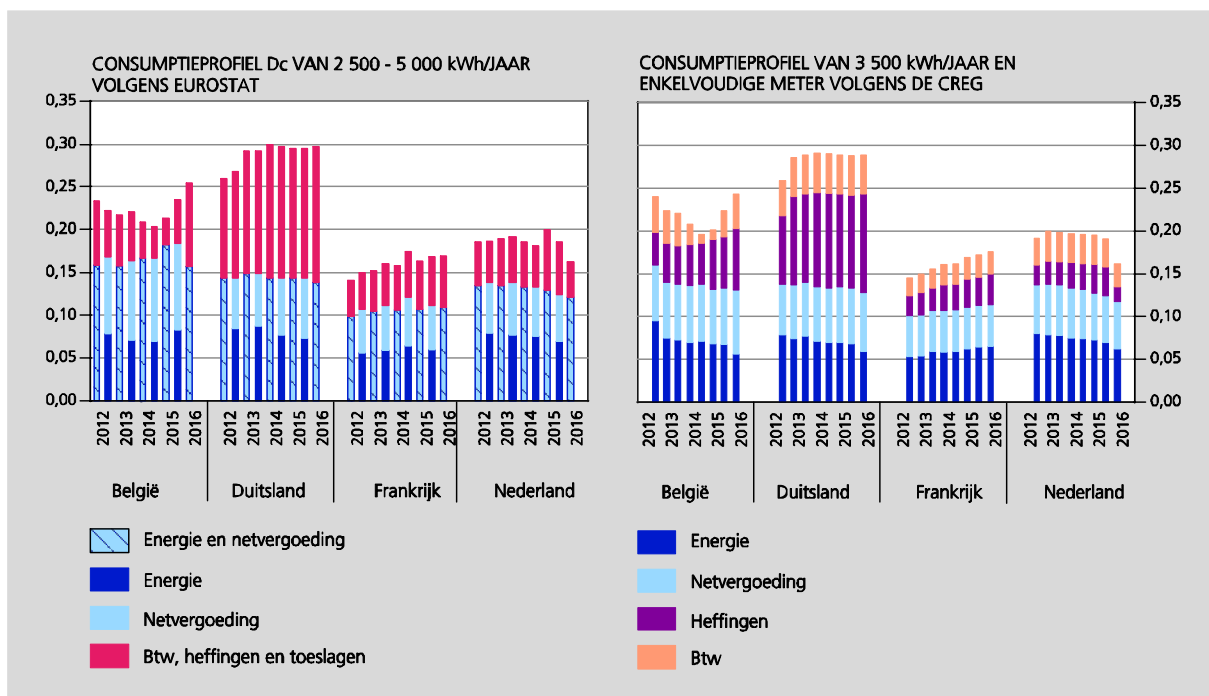
Een laatste vergelijking betreft het niveau van de aan de huishoudens in België en in de buurlanden gefactureerde prijzen op basis van, enerzijds, halfjaarlijkse gegevens van Eurostat, en, anderzijds, gegevens die maandelijks door de CREG worden opgetekend en verzameld in het kader van haar monitoring van het vangnet.¹⁴

¹⁴ De gegevens van Eurostat worden op vrijwillige basis verzameld, en hebben betrekking op het halfjaarlijkse gemiddelde van de door de huishoudens betaalde prijzen. De door de CREG aangeleverde gegevens zijn gebaseerd op een representatieve selectie van producten zoals ze aan de eindafnemer worden gefactureerd. Het gaat om een gewogen gemiddelde van de energieprijzen van het standaardaanbod van de standaardleverancier in een bepaalde regio, van het beste aanbod in dezelfde regio als dat van de standaardleverancier, en van een concurrerend aanbod van de tweede leverancier op de markt. Voor een objectieve vergelijking tussen de landen wordt elke subcomponent van de prijs voor elektriciteit en aardgas desgevallend gecorrigeerd. Zo worden, bijvoorbeeld, de in de prijs van de leverancier opgenomen kosten van

De vastgestelde toename van het niveau van de elektriciteitsprijzen in België komt tot uiting in een groter prijsverschil ten opzichte van Frankrijk en Nederland. Het prijspeil blijft echter nog ruim onder de in Duitsland gehanteerde prijzen.

Indien enkel de energiecomponent wordt beschouwd, is de consumentenprijs in België vergelijkbaar met die in de drie buurlanden. In vergelijking met Frankrijk en Nederland worden in België echter duidelijk hogere netvergoedingen en heffingen aangerekend. Het gunstige prijsverschil ten opzichte van Duitsland valt dan weer te verklaren doordat dat land ruime toeslagen doorrekent aan de huishoudens voor de steun aan elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen.

Grafiek 10 – Verloop van de elektriciteitsprijzen aangerekend aan de huishoudens in België en in de drie buurlanden
(in €/kWh)

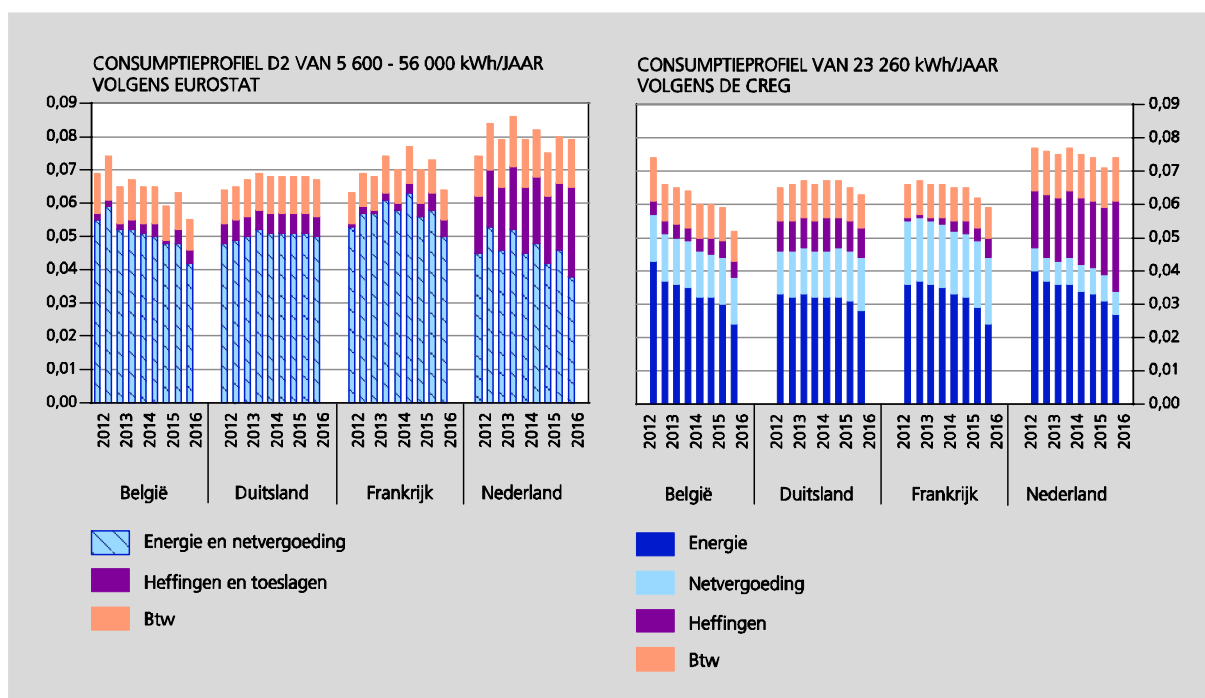
Bronnen: Eurostat en CREG.

Voor gas waren de prijsverschillen voor de eindafnemers al minder groot tussen de landen, en de positie van de Belgische consument is er, in vergelijking met de residentiële verbruikers in de buurlanden, verder op vooruitgegaan. Al met al ligt de gasprijs voor de Belgische gezinnen momenteel lager dan voor de Duitse, Franse en Nederlandse huishoudens.

hernieuwbare energie of de aan de netbeheerders toegerekende kosten van de verplichtingen tot openbare dienstverlening buiten beschouwing gelaten en toegewezen aan de toeslagen.

De prijs van de energiecomponent is tijdens de meest recente periode in de meeste landen afgenomen en ligt momenteel op vrijwel hetzelfde niveau. De lagere totaalprijs dan in Duitsland en Frankrijk komt voornamelijk respectievelijk door het gebruik van hogere heffingen en van een hogere netvergoeding. Wat Nederland betreft, dat zelf gas produceert, is het opmerkelijk dat de consumenten er niet kunnen genieten van lagere prijzen. De overheid heeft er immers, door middel van de 'Regulerende Energiebelasting', hoge heffingen opgelegd om energiebesparingen en de verlaging van de CO₂-emissies te bevorderen.

Grafiek 11 – Verloop van de aardgasprices aangerekend aan de huishoudens in België en in de drie buurlanden
(in €/kWh)

Bronnen: Eurostat en CREG.

6 Conclusies

Zoals in het verleden dient de beoordeling van het vangnetmechanisme in dit verslag omzichtig te worden geïnterpreteerd, aangezien er onvoldoende precieze gegevens voorhanden zijn om de effecten van het stelsel als zodanig af te zonderen van die van de toegenomen concurrentie en van het prijsverloop van de energetische grondstoffen.

Het mechanisme heeft enkel betrekking op de energiecomponent, en niet op de transport- en distributiekosten, de heffingen en de belastingen die de totale consumentenprijs mee bepalen. Het is ook enkel van toepassing op de variabeleprijcontracten. Sinds 2012 zijn het belang van de energiecomponent in de totale factuur en het aandeel van de variabeleprijcontracten in het totale aantal contracten voor zowel gas als elektriciteit duidelijk afgenomen, waardoor de mogelijke impact van het vangnetmechanisme wordt gereduceerd. Dat is in het bijzonder het geval voor elektriciteit, waarvoor driekwart van de detailhandelsprijs geen betrekking heeft op de energiedrager en bijna tweederde van de contracten worden afgesloten met een vaste prijs.

Vanaf het midden van 2015 werd een sterke terugval opgetekend van de beursnoteringen voor gas en elektriciteit, die sinds de invoering van het mechanisme gebruikt moeten worden om de prijs van de energiecomponenten in de variabeleprijcontracten te indexeren.

Die ontwikkeling heeft zich weerspiegeld in het verloop van de prijs van de energiecomponent van gas in de variabeleprijcontracten, die tijdens de recente periode sterk daalde. De prijsontwikkeling van de energiecomponent van elektriciteit, daarentegen, werd over die periode beïnvloed door de verhoging van het btw-tarief in september 2015.

Uit een vergelijking van het verloop van deze component voor de historische leverancier volgens de oude en de nieuwe parameters blijkt dat de goedkeuring van de nieuwe indexeringsformules een neerwaarts effect heeft gesorteerd op zowel gas als elektriciteit. In 2016 is het prijsverschil wel verkleind. Bovendien is de volatiliteit van de prijs voor de beide energiedragers, gemeten aan de hand van de standaardafwijking, over de betreffende periode over het algemeen kleiner geworden door het gebruik van de nieuwe parameters.

De energiecomponenten van gas en elektriciteit leverden het jongste anderhalf jaar respectievelijk een (kleine) negatieve en positieve bijdrage aan het inflatieverloop. Indien ook rekening wordt gehouden met de overige componenten van de detailhandelsprijs, heeft de consumentenprijs voor elektriciteit echter een aanzienlijke bijdrage geleverd tot de versnelling van de inflatie. Diverse overheidsmaatregelen, voornamelijk in Vlaanderen, hebben er immers toe geleid dat de distributietarieven en de heffingen voor elektriciteitslevering aanzienlijk werden verhoogd.

Al met al heeft gas sedert medio 2015 enigszins bijgedragen aan het terugdringen van het inflatiecart ten opzichte van de buurlanden. Elektriciteit, daarentegen, heeft een duidelijke bijdrage geleverd tot het oplopend inflatieverschil; in juni 2016 stond deze energiedrager zelfs in voor ruim de helft van

het met de buurlanden vastgestelde inflatieverschil. Een deel van het vastgestelde inflatieverschil met de buurlanden kan overigens te maken hebben met het feit dat, in tegenstelling tot in de buurlanden, in België een automatische indexering (op kwartaalbasis) van de variabeleprijscontracten van toepassing is.

De vastgestelde toename van het niveau van de elektriciteitsprijzen in België komt tot uiting in een groter prijsverschil ten opzichte van Frankrijk en Nederland. Het prijspeil blijft echter nog ruim onder de in Duitsland gehanteerde prijzen. De daling van de gasprijs viel groter uit in België dan in de buurlanden, waardoor de Belgische gezinnen momenteel lagere prijzen betalen dan de Duitse, Franse en Nederlandse huishoudens.

* *

*